

Pierwszy rozbiór Polski

Oś czasu

Polska przed i po I rozbiorze

LEGENDA

- granice Rzeczypospolitej przed 1772 rokiem
- miejsce zawiązania konfederacji barskiej w 1768 roku

LEGENDA

- granice Rzeczypospolitej przed 1772 rokiem
- Ziemie zabrane Rzeczypospolitej w wyniku I rozbioru przez:
  - Prusy
  - Austrię
  - Rosję

Notatka z lekcji

1. 1764 - Stanisław August Poniatowski królem Polski.
2. Pierwsze reformy nowego władcy.
3. 1768-1772 - Konfederacja barska.
4. 1772 - I rozbiór Polski.
5. Pojęcia: rozbiory Polski, ambasador, emigracja, prawa kardynalne, stronnictwo Familii, konfederacja, Radę Nieustającą, Szkoła Rycerska.
6. Postaci: Stanisław August Poniatowski, Tadeusz Rejtan, Kazimierz Pułaski

Pojęcia

- **Rozbiory Polski** - okres w dziejach Polski i Litwy w latach 1772–1795, kiedy Rzeczpospolita Obojga Narodów za sprawą sąsiednich państw; Rosji, Prus i Austrii była pozbawiana części swojego terytorium.
- **Ambasador** - przedstawiciel reprezentujący państwo wobec władz innego państwa.
- **Emigracja** - dobrowolne lub przymusowe opuszczenie rodzinnego kraju.
- **Familia** - stronnictwo magnackie Czartoryskich oraz ich krewnych, dążyło do przejęcia władzy i przeprowadzenia reform.
- **Szkoła Rycerska** - założona w 1765 r. w Warszawie przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, przeznaczona dla młodzież szlacheckiej. Uczono tu przedmiotów ogólnych i wojskowych i wychowywano w duchu patriotyzmu i wierności dla króla.

Pojęcia

- **Prawa kardynalne** - obowiązujące w Rzeczypospolitej Obojga Narodów niezmiennie podstawy ustroju państwa polskiego. Tworzyły one podstawę tzw. złotej wolności szlacheckiej;
  - wolna elekcja,
  - liberum veto,
  - pacta conventa,
  - artykuły henrykowskie,
  - nietykalność osobistą szlachty,
  - poddaństwo chłopów,
  - prawo szlachty do wypowiedzania posłuszeństwa królowi;
- **Rada Nieustająca** - najwyższy organ władzy administracyjnej w Rzeczypospolitej. Ograniczała władzę króla i przyczyniła się do usprawnienia administracji kraju.
- **Konfederacja** - w dawnej Polsce: związek szlachty, duchowieństwa lub miast, zawierany dla osiągnięcia doraźnych celów.
- **Liberum veto** – zasada ustrojowa Rzeczypospolitej Obojga Narodów, dająca prawo każdemu z posłów zerwania obrad Sejmu.

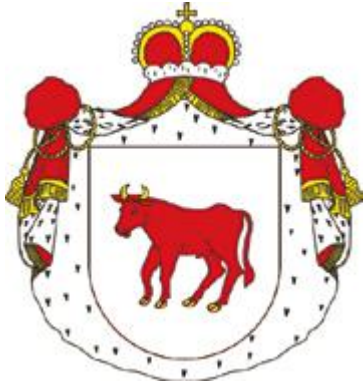
Pierwsze lata panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego

- w 1764 r. na tronie polskim zasiadł Stanisław August Poniatowski;
  - koronę otrzymał dzięki poparciu carycy Katarzyny II,
  - w kraju popierało go stronnictwo Familii,
- reformy wewnętrzne dokonane przez Stanisława Augusta Poniatowskiego;
  - reforma finansów – wprowadzenie nowych monet,
  - powstała Szkoła Rycerska,
  - ujednolicano system miar i wag.

Marcello Bacciarelli

Stanisław August Poniatowski

Ciołek – herb Poniatowskich.

Stanisław August Poniatowski w młodości wiele lat spędził za granicą, podróżując i zbierając doświadczenia. Był miłośnikiem i kolekcjonerem sztuki. Ktokolwiek z otoczenia władcy wyjeżdżał za granicę, musiał pamiętać o upodobaniach króla i wyszukiwać dla niego piękne przedmioty.

Wokół dworu króla koncentrowało się życie kulturalne. Na słynnych obiadach czwartkowych spotykała się elita umysłowa Rzeczypospolitej. Król był również mecenasem i choć szkatuła królewska nie była zbyt zasobna, przeznaczał duże sumy na pensje dla ludzi pióra i sztuki.

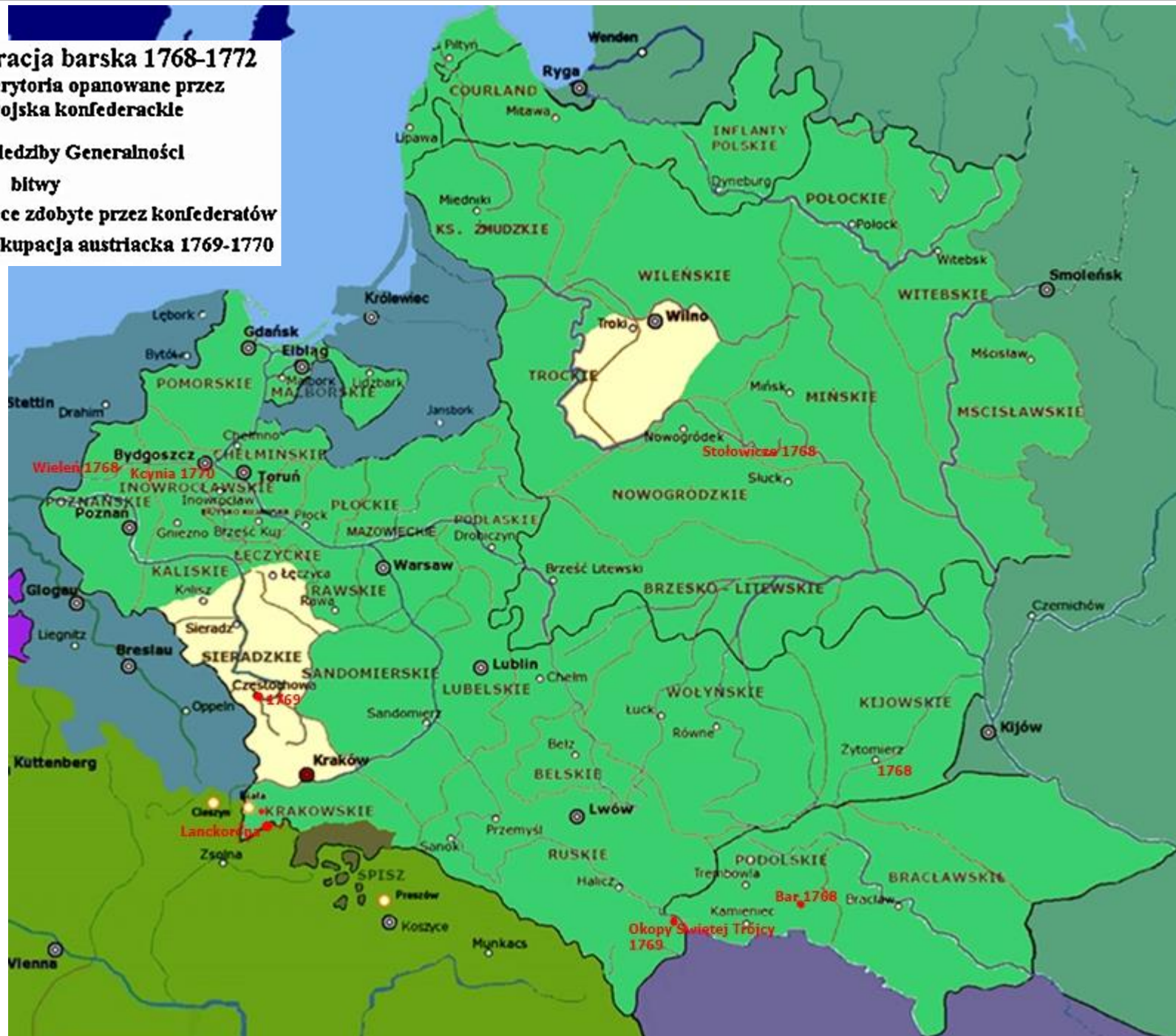

Konfederacja barska (1768-1772)

- przyczyny zawiązania konfederacji;
  - ingerowanie Rosji w sprawy wewnętrzne Polski,
  - sprowokowanie przez Rosję konfliktu wyznaniowego,
  - opór wobec polityki Stanisława Augusta Poniatowskiego.
- konfederacja barska została zawiązana w Barze w 1768 r.;
  - konfederacji podjęli walkę z wojskami carskimi i królewskimi,
  - konfederaci podjęli nieudaną próbę porwania Stanisława Augusta Poniatowskiego,
  - jednym z przywódców konfederacji był Kazimierz Pułaski,
  - po przegranej część konfederatów musiała udać się na emigrację.

Konfederacja barska 1768-1772

- terytoria opanowane przez wojska konfederackie
- siedziby Generalności
- x 1768 bitwy
- fortece zdobyte przez konfederatów
- okupacja austriacka 1769-1770

Kazimierz Pułaski (1747-1779)

Uczestnik konfederacji barskiej, podczas której walczył na Ukrainie, w Małopolsce, na Litwie oraz skutecznie dowodził obroną Częstochowy.

Jako organizator nieudanego zamachu na króla Stanisława Augusta został zaocznie skazany na karę śmierci i musiał opuścić kraj.

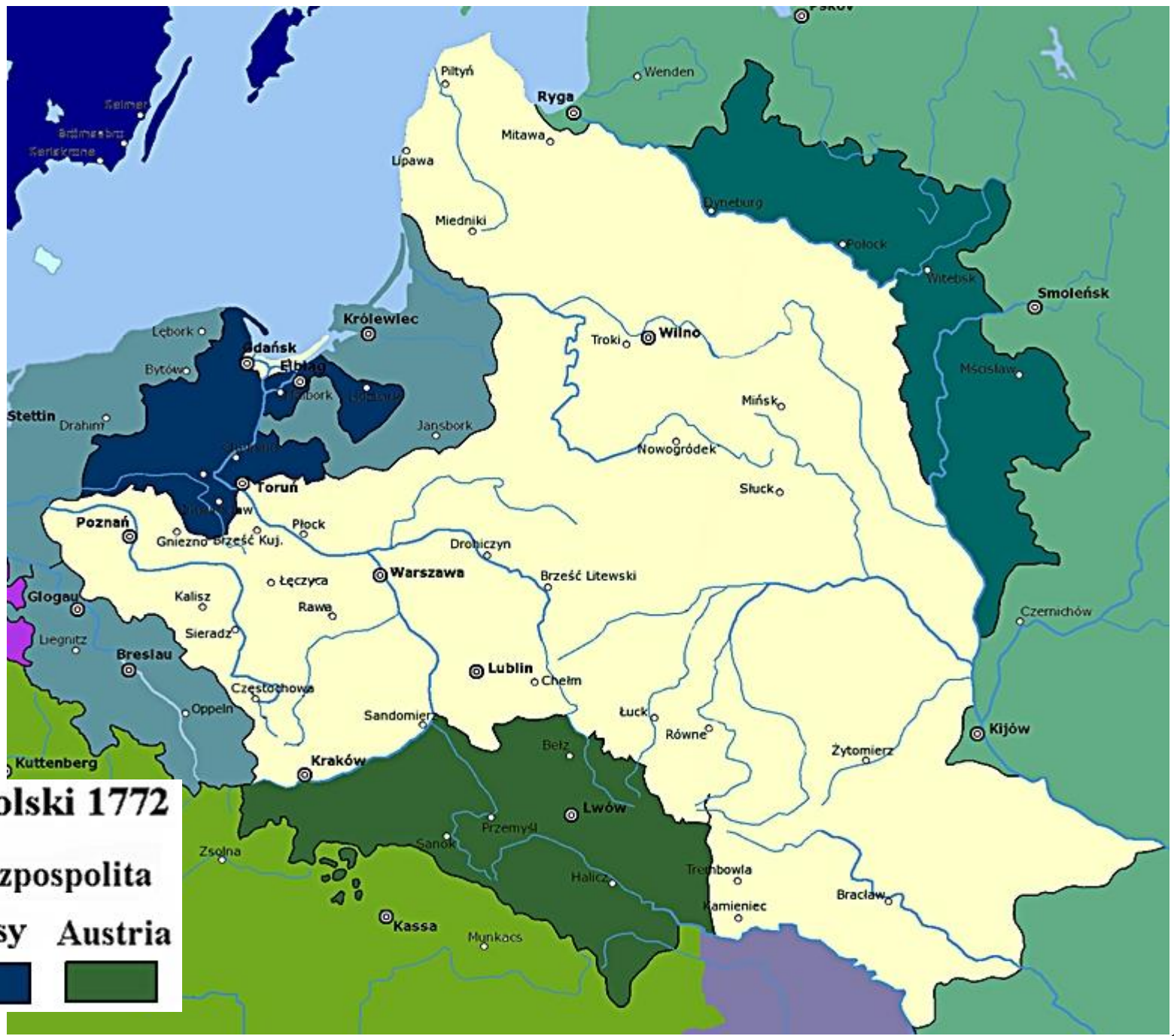
W latach 1777-79 uczestniczył jako dowódca brygady kawalerii w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych - zmarł z ran odniesionych podczas bitwy pod Savannah.

Kazimierz Pułaski pod Częstochową,
Juliusz Kossak

Pierwszy rozbiór Polski – 1772 r.

- ziemie zabrane przez zaborców;
  - Rosja zagarnęła wschodnie obszary Polski,
  - Prusy zabrały Pomorze Gdańskie i Warmię,
  - Austria otrzymała południową Małopolskę,
- zwołany na żądanie państw zaborczych tzw. sejm rozbiorowy;
  - zatwierdził zabory,
  - potwierdził prawa kardynalne,
  - jednym z posłów, którzy sprzeciwili się był Tadeusz Rejtan,
  - ustanowił Radę Nieustającą.

I rozbiór Polski 1772

Rzeczpospolita

Rosja

Prusy

Austria

Władcy państw rozbiorowych dokonują podziału obszaru Polski. Od lewej caryca Katarzyna II, król Stanisław August Poniatowski, cesarz Austrii Józef II i król Prus Fryderyk II

Sejm Rozbiorowy 1773-1775

- Ratyfikowanie traktatu rozbiorowego pod groźbą dalszych aneksji
  - zdrajcy Rzeczypospolitej na usługach Rosji - marszałek Adam Poniński i inni posłowie,
  - symboliczny protest Tadeusza Rejtana.
- Wymuszone traktaty handlowe z zaborcami (12% cło płacone Prusom za towary polskie transportowane Wisłą do Gdańska).
- Powołano Radę Nieustającą (rząd) – władza wykonawcza pod przewodnictwem króla,
- Powołano Komisję Edukacji Narodowej – organ kierujący szkolnictwem (1773)
- Podniesienie liczby wojska do 30 tys. żołnierzy (udało się zebrać pieniądze na 18,5 tys.)

Rejtan – Upadek Polski

obraz Jana Matejki

Tadeusz Rejtan był w 1773 roku posłem ziemi nowogródzkiej na sejm, podczas którego zatwierdzono zagarnięcie ziem Rzeczypospolitej przez Rosję, Prusy i Austrię. Starał się bronić państwa w ramach obowiązującego prawa i sprzeciwiał się rozbiorowi. Obraz Matejki ukazuje scenę, która rozegrała się tuż przed podpisaniem traktatu rozbiorowego. Rejtan rozpaczliwie próbował wówczas powstrzymać posłów wchodzących na salę obrad senatu. Jego protest przeszedł do historii jako symbol miłości ojczyzny. Sam Rejtan stał się wzorem prawdziwego patrioty.

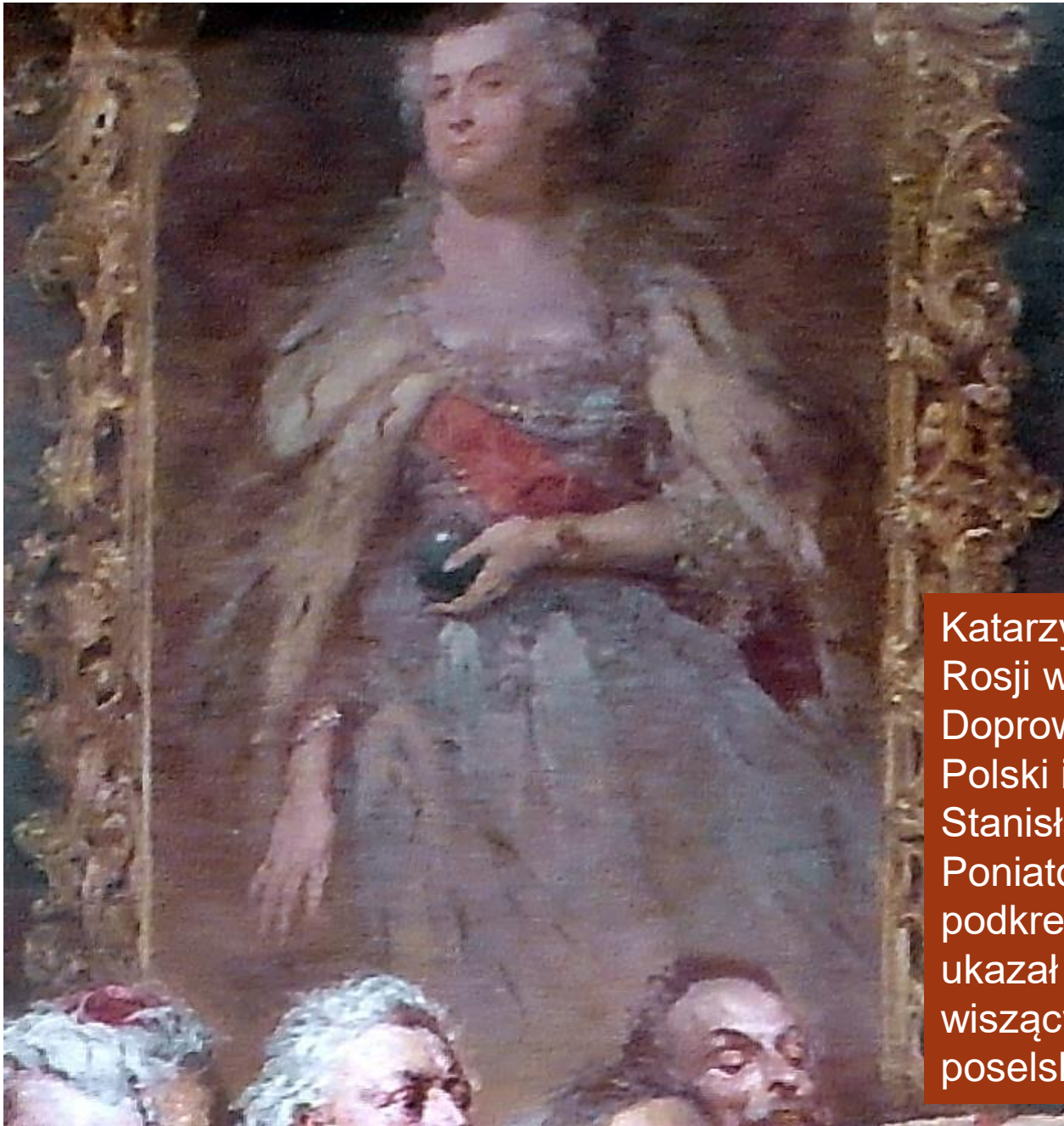
Adam Poniński jako marszałek sejmu doprowadził do podjęcia uchwały zatwierdzającej rozbiór Polski. Został przekupiony przez Rosjan. Na obrazie Poniński wskazuje ręką na rosyjskich żołnierzy widocznych za uchylonymi drzwiami. Pod nogami marszałka obraca się moneta, będąca symbolem przekupstwa i zdrady.

Franciszek Salezy Potocki należał do najpotężniejszych magnatów w Rzeczypospolitej. W rzeczywistości nie uczestniczył w ukazanym wydarzeniu. Artysta umieścił go jednak w swoim dziele jako przedstawiciela egoistycznej magnaterii, która przedkładała własne interesy nad dobro ojczyzny. Obok Potockiego znajduje się przewrócony fotel, który symbolizuje upadającą Rzeczpospolitą.

Stanisław August Poniatowski stoi w kącie sali poselskiej. Władca sprawia wrażenie zamyślnego i bezradnego. W ręku trzyma zegarek. Król długo odwlekał oficjalne uznanie pierwszego rozbioru. Dopiero gdy wrogie mocarstwa zagroziły, że zabór zostanie powiększony o nowe ziemie, monarcha zwołał sejm rozbiorowy.

Katarzyna II panowała w Rosji w latach 1762-1796. Doprowadziła do rozbiorów Polski i upadku króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Aby podkreślić jej rolę, Matejko ukazał carycę na portrecie wiszącym na ścianie sali poselskiej.

Mikołaj Repnin pełnił funkcję ambasadora rosyjskiego w Warszawie. Jako wysłannik Katarzyny II blokował próby reform podejmowane przez króla i jego otoczenie. Jego obecność na obrazie wskazuje na uzależnienie Rzeczypospolitej od wpływów obcych państw.

Zapamiętaj

- W 1764 r. królem Polski został popierany przez obóz Familii i carycę Katarzynę II Stanisław August Poniatowski.
- W 1767 roku pod naciskiem Katarzyny II sejm uchwalił prawa kardynalne utrwalające przestarzałe zasady ustrojowe.
- W latach 1768–1772 w Polsce miała miejsce konfederacja barska skierowana przeciwko carycy i królowi.
- W 1772 roku Rosja, Austria i Prusy dokonały pierwszego rozbioru Polski.

Pytania i polecenia utrwalające

- wyjaśnij znaczenie poznanych terminów,
- przedstaw postaci: Stanisława Augusta Poniatowskiego jako ostatniego króla Polski, Tadeusza Rejtana,
- wymień państwa, które dokonały pierwszego rozbioru Polski i wskaż je na mapie (slajd 3, 13),
- wskaż na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas pierwszego rozbioru (slajd 3, 13),
- przedstaw przyczyny pierwszego rozbioru Polski,
- opisz okoliczności wyboru Stanisława Augusta na króla Polski,
- przedstaw przyczyny, cel i następstwa zawiązania konfederacji barskiej,
- wskaż na mapie miejscowość Bar (slajd 10),
- przedstaw przebieg i decyzje sejmu rozbiorowego.